

Helsinški bilten

**HELŠINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Rige od Fere 20, Beograd;
tel. 011/3032-408; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.72 // NOVEMBAR 2010

PARADA PONOSA : „KULTURA NASILJA“ I OFANZIVA DESNICE

Srbiju već duže vreme destabilizuje organizovani kriminal, ekstremno velikosrpstvo u militarističkim organizacijama i razjareni navijači koji deluju kao udarna pesnica te grupacije. Održavanje Parade ponosa 10. oktobra 2010. godine u Beogradu bio je dugo je najavljivan događaj, praćen različitim komentarima i procenama. Pokušaj da se parada održi još pre godinu dana je propao zbog opstrukcije desničarskih grupa i nespremnosti ministra policije da garantuje sigurnost. Ovogodišnja Parada je takođe bila okarakterisana kao događaj visokog rizika, ali se policija ipak odvažila da prihvati odgovornost za bezbednost. Oko 5000 policijaca je obezbeđivalo sve važnije institucije u gradu, strane ambasade (posebno SAD) i deo grada gde su se skupili učesnici Parade.

Međutim, ovaj događaj je iskorišćen i za demonstracije protiv proevropske orijentacije Vlade, njenog spoljnopolitičkog zaokreta i protiv evropske perspektive. Nasilje na ulicama Beograda se širilo veoma organizovano i bilo je dobro pripremljeno. Činjenica da je među sto povređenih bilo 80 policajaca, kao i to da su devastirane prostorije Demokratske stranke i Socijalističke partije Srbije, svedoči da je to bio i napad na poredak i, pre svega, na evropsku orijentaciju Vlade.

Očigledno je da iza svega stoji ozbiljna organizacija. Policijski izveštaji ukazuju na to da je 60 odsto nasilnika došlo iz unutrašnjosti i da su delovali u veoma organizovanim timovima sa ciljem da napadnu specifične institucije i simbole. Kao i uvek instrumentalizovani su mladi ljudi, pre svega navijači, koji su nasilje iskoristili ne samo za destrukciju, već i za pljačku. U pozadini nasilja koje se izlilo na beogradske ulice 10. oktobra nalaze se isti organizatori koji stoje i iza paljenja ambasada nakon proglašenja nezavisnosti Kosova. Osim dela Srpske pravoslavne crkve koji ozbiljno pretili da podeli SPC, u pozadini se kriju i mnogi drugi - razne desničarske grupe, politički i drugi akteri. Indikativan je i intervju Amfilohija Radovića, uoči Parade ponosa. Osim što homoseksualnost kvalifikuje kao smrtni čovekov greh, on između ostalog navodi da "organizovanje tzv. parade ponosa na prostorima nailazeće evro-američke civilizacije predstavlja i predznak njene propasti".¹

Srbijansko društvo je homofobično, a drugačija seksualna orijentacija se tretira kao bolest i društveno neprihvatljiv oblik ponašanja. Promena takvog shvatanja je samo jedna od vrednosti koje Evropa očekuje od Srbije. Međutim, nasilje

je pokazalo i mnogo dublji oblik netolerancije. Ono je pokazalo da srbijansko društvo još nije dotaklo temu ratova devedesetih, kao ni radikalni nacionalizam koji još uvek ozbiljno ugrožava normalizaciju Srbije. "Kultura nasilja" je društveni obrazac na kome se odrastale brojne generacije.

Stepen vandalizma, za koji se koristi svaki povod, u datom političkom kontekstu jeste stalni pokušaj destabilizacije i državnog vrha i zemlje. Stoji i činjenica da Vlada nije na vreme reagovala na pripremu nasilja, pogotovo što je veliki deo demonstranata bio doveden iz unutrašnjosti.

Odgovornost za neadekvatnu analizu leži, pre svega, na BIA što, istovremeno otvara i pitanje strukture BIA i odnosa snaga unutar te institucije.

Suštinsko pitanje je, zašto se "huligani" koji u ciklusima prave ovakve neredne, nisu hapsili kako bi se sprečilo nasilje na beogradskim ulicama. Tema nekažnjivosti "huligana" pokrenuta je u emisiji B92 *Insajder* koju uređuje i vodi Brankica Stanković još prošle godine. Umesto adekvatne reakcije sudstva, Brankica Stanković je dobila brojne pretnje zbog čega se nalazi pod stalnom policijskom zaštitom.²

2 Suđenje ubicama Brisa Tatona je takođe jedan od pokazatelja atmosfere u kojoj se dešavala Prada ponosa. To suđenje se neopravdano odugovlači. Od aprila 2010. godine još uvek nisu saslušani svi svedoci tužilaštva, a ročišta se odlažu zbog nepojavljivanja svedoka (za nepojavljivanje svedoka su previđene novčane kazne do 100.000 dinara a moguće je i njihovo privođenje). Na ročištu zakazanom za 2. septembar 2010, nije se pojavilo šest od sedam svedoka. Pojavio se samo medicinski tehničar koji je bio na Obilićevom vencu. Predsednica Sudskog veća Mirjana Ilić je izjavila da bi pre njegovog saslušanja trebalo čuti doktorku Hitne pomoći Mirjanu Čubrić, ali ona se zbog godišnjeg odmora nije pojavila na pretresu. Nisu se pojavila ni trojica francuskih državljana, prijatelja Brisa Tatona, jer im nije uručen poziv, kao ni svedoku Žarku Milekiću, jer se nalazi na nepoznatoj adresi. Zaštićeni svedok A2 se takođe nije pojavio, a sudu je dostavljen izveštaj policije u kome se navodi da su stupili u kontakt sa

Nacionalistička opozicija na čelu sa bivšim premijerom Vojislavom Koštunicom mirno je posmatrala nasilje na ulicama i mogle su se čuti samo reči podrške nasilnicima. Ipak najviše zabrinjava činjenica što mladi stasali nakon smene režima 2000, nisu doprinele smirenju tenzija. Naprotiv, još jednom se potvrdila »teza druge generacije«, prema kojoj je, od samih učesnika ratnih zbivanja još radikalnija generacija koja dolazi iza njih. Mladen Obradović, predsednik Obraza, ističe da "državni organi mogu doneti odluke da nas izbrisu iz registra udruženja građana, ali time ne dobivaju ništa, iz prostog razloga što je djelovanje Obraza daleko složenije. *Obraz* nadilazi okvire bilo kog propisa kojim raspolaže ovdašnji režim. Samim brisanjem iz registra naša organizacija neće biti ugušena, ona će nastaviti postojati".³

svedokom, ali da je rekao da je na privremenom radu u Crnoj Gori i da se u Beograd vraća početkom novembra.

3 Pečat, 17. septembar 2010.

DRŽAVA U ODBRANI „PARADE“

Parada ponosa, osim što je bila i prva uspešna parada u Srbiji, bila je i manifestacija homofobnosti srbijanskog društva, a reakcije većine građana pokazale su i duboku patrijarhalnost i konzervativnost svojstvenu čitavom regionu. Država je jasno dala na znanje da će obezbediti ovogodišnji skup u čemu je i uspela, jer je skup obezbeđivalo 5600 policajaca. Izjave predstavnika vlasti bile su u skladu sa tom odlukom, jer su bili pod velikim pritiskom EU i SAD da se Parada održi.⁴

Sama povorka 10. oktobra je protekla bez incidenta. Oko 800 učesnika prošetali su centralnim ulicama Beograda do Studenstskog kulturnog centra (SKC) gde se manifestacija završila.

Policija je satima pokušavala da kontroliše napade navijača i desničara. Procenjuje se da ih je bilo oko 6000. Osim policajaca, na udaru je bilo sedište Demokratske stranke koja je gorelo, demolirano je i sedište Socijalističke partije Srbije, kamenovana kancelarije Liberalno-demokratske partije, polupani prozori na zgradi RTS, a razbijani su i izlozi, autobusi i parkirana vozila. Tog dana, nakon divljanja po gradu desničari su zapalili baraku u romskom naselju kod Belvila na Novom Beogradu. Ukupna šteta se procenjuje na oko milion eura. Bilo je više od 120 povređenih, od čega 80 policajaca i dva učesnika same parade. Istog dana policija je privela 249 osobe, među kojima 54 maloletnih. Od privedenih

4 "Paradu ponosa" su prisustvovali u znak podrške: ministar Svetozar Čiplić, Čedomir Jovanović (LDP), šef delegacije EU u Srbiji Vensan Dežer, šef misije OEBS Dimitrios Kipreos, ambasador Saveta Evrope u Srbiji Konstantinos Jerokostopulos, članica Evropskog parlamenta Maraja Kornelise, predstavnici nekoliko političkih partija. Snažnu podršku skupu LGBT populacije dao je ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić koji je u julu izjavio: "Kao političar koji se zalaže za evropske vrednosti i demokratiju podržavam 'Paradu ponosa', a kao ministar unutrašnjih poslova dužan sam da obezbedim sigurnost njenih učesnika" (RTS, 10. jul 2010).

punoletnih osoba, zadržana je 131 osoba. Ove slike su bacile u senku održavanje Parade.

Pre početka šetnje, ulazi tj. punktovi prilaza parku Manjež (centar Beograda) su bili strogo kontrolisani. Već na samom početku, oko 10 sati, bilo je jasno da policija nije kontrolisala sve centralne ulice (što je bilo i očekivano s obzirom da su se prve veće grupe navijača i fašista skupljale sa svih strana od Autokomande do Terazija). Zbog toga, mnogi nisu ni uspeli da stignu na vreme do parka Manjež koji se oko 11 sati, iz unapred predviđenih bezbednosnih razloga zatvarao. Zato su neki ostali na ulici, jer ih žandarmerija nije puštala na skup. Jedini identifikovan napad na učesnike same parade desio se nakon skupa. Povređen je jedan švajcarski državljanin koji je zadobio potres mozga i jedan lakše povređen učesnik. Mediji su javili da je švajcarski državljanin stradao, jer se «u restoranu javno deklariseo kao homoseksualac»⁵. Naime, napad se desio u restoranu «Majdan» na Zvezdari kada su dvojica napadača ušla u restoran, napali grupu i pretukli dvojicu učesnika parade. Oni su se pojavili samo minut nakon što je grupa napustila policijsko vozilo koje je razvozilo učesnike sa skupa i kada su oni ušli u restoran da bi se sklonili sa ulice.⁶

Država je pre održavanja Parade uhapsila lidere desničarskih grupa, kako bi sprečila njihovo delovanje. Mladen Obradović, lider klerofašističke organizacije "Obraz", uhapšen je u nedelju, pre

5 Blic, «Zasuli su nas kišom kamenica i cigli», 13. oktobar 2010.

6 Nakon završetka parade u SKC je bila najavljen žurka, ali zbog straha da će doći do sukoba došlo je do ubrzane evakuacije. Plan je bio da se učesnici skupa razvoze policijskim vozilima do bezbednih lokacija – rečeno je da će to radi bezbednosti biti stanice policije u raznim delovima grada. Međutim, većina učesnika nije odvezena do policijskih stanica već samo da pojedinih destinacija u gradu. Mediji su tu informaciju objavili na televiziji, jer se čitav događaj pratio. To je, naravno, povećalo rizik od napada s obzirom da je u tim trenucima policija i dalje pokušavala da zaustavi napade kontraskupa.

početka šetnje. Osim njega, osumnjičeni su još Miloš Popović (22), Marko Lazarević (27), Dušan Ilić (36) i Dobrica Radonjić (18). Vođe „Skinhedsa“ koje su se našle na istom zahtevu za sprovođenje istrage su Igor Marinković (33), Nikola Vidović (32) i Srđan Savović (33). Svi sem Obradovića terete se da su bacali kamenice na pripadnike policije i njima preti kazna do 12 godina zatvora. Mladen Obradović je, prema navodima tužilaštva, pozivima sa dva mobilna telefona i slanjem mobilnih poruka ostalim osumnjičeni- ma zajedno sa njima organizovao napade. Kod njega je pronađen i spisak osoba koji su članovi Obraza i njihove vođe u gradovima po Srbiji (uglavnom iz Vojvodine), a koji su trebali predvoditi organizacijom napada u Beogradu.

Izvor iz MUP kaže da je: “Obradović bio glavni operativac na terenu, čiji je cilj bio da na ulice Beograda izvede što više svojih pristalica iz cele Srbije. Očigledno je, međutim, da on nije na vrhu piramide upravljanja ovom i ostalim desničarskim organizacijama, i da su one pod kontrolom nekih osoba, organizacija i institucija koje deluju iz senke”.⁷

Postavlja se pitanje, zbog čega policija i bezbednosne službe nisu ranije reagovala na pripreme nasilja. Pogotovo što su upravo vođe “Obraza” i pokreta SNP “NAŠI 1389” izjavljivali da će “doći do posledica koje niko ne bi mogao da kontroliša”, ili zbog plakata “Čekamo vas” i “Beogradom krv će liti, gej parade neće biti” ?!

Država nije pozvala na odgovornost članove Srpskog pokreta 1389, Obraza, Naši i ostalih desničarskih organizacija za pozivanje na linč LGBT populacije tokom priprema za „prajd 2009.

⁷ Prema poslednjim informacijama, Viši sud u Beogradu je 10. novembra produžio pritvor Mladenu Obradoviću na još mesec dana. Njemu se na teret stavlja krivično delo nasilničkog ponašanja na javnom skupu. Višem sudu u Beogradu, zbog izazivanja nereda pre i u toku održavanja Parade ponosa privedene su 124 osobe. Pritvor od mesec dana određen je za 118 lica.

godine“. Isti ljudi koji su označeni kao “kolo-vođe nereda”, ni 2010. godine nisu pozvani na odgovornost zbog pretnji smrću. A Ustavni sud koji treba da raspravlja o zabrani ovih organizacija još uvek nije doneo odluku (od septembra 2009 kada je podnet zahtev za zabranu ovih organizacija).

ORGANIZACIJA NASILJA

Na ulicama Beograda „huligani“ su nastupali homogeno, kretali su se organizovano, išli u napad na policiju po preciznim komandama. Nošene su cigle, gas maske, “povređeni su odlazili u privatne ambulante kako ih ne bi prijavljivali policiji”⁸ u grupi se znalo ko su vođe, a ko prima informacije i na vezi je sa “saradnicima” raspoređenim po celom gradu.

Odlična logistika i koordinacija navijača i desničara koji su 10. oktobra izašli sa namerom da rasture gej paradu, svedoči u prilog političke pozadine skupa. Lider LDP, Čedomir Jovanović,

otvoreno je optužio političke partije desnice (SNS i DSS) da stoje iza nereda: "Policija vrlo dobro zna ko je organizovao prekjučerašnje događaje u Beogradu ... iza pokreta „Naši“, „1389“, „Obraz“ i sličnih stoje podivljali delovi struktura bezbednosti, antihaški lobi i pojedine parlamentarne stranke".⁹ Zbog ove izjave Aleksandar Vučić je optužio Jovanovića da je portparol i sluga režima.¹⁰

Ministarka pravde Snežana Malović, rekla je da je divljanje huligana na beogradskim ulicama bilo dobro organizovano i sinhronizovano: „Parole koje su uzvikivane i napadi na sedišta stranaka ukazuju na to da je nasilje bilo politički inspirisano. Nedopustive su izjave pojedinih predstavnika Pravoslavne crkve, nekih političara, ali i prilozi pojedinih medija kojima su povećavane tenzije uoči same manifestacije".¹¹

O samoj logistici napada svoja tumačenja ponudili su iz bezbednosnih službi i vlade. Iz Bezbednosno informativne agencije (BIA) rekli su da je agencija dva dana unapred, tj. 8. oktobra dostavila direktoru policije Miloradu Veljoviću njihova saznanja o punktovima koji će biti napadnuti u vreme Parade ponosa 10. oktobra i koliko će napadača biti. U toj proceni, prema tom izvoru, bilo je sve toliko precizno, kao da je napisana 11. oktobra: „Više od 90 odsto stvari koje su se desile su iznete u toj informaciji unapred". Direktor policije je odgovorio da su sa tim informacijama bili upoznati i da su reagovali

9 Blic, 12. oktobar 2010.

10 Kurir, 13. oktobar 2010.

11 Blic, 11. oktobar 2010. Jedna zabeležena scena: «Kako je javio TV Studio B, kordon policije propustio je iz Takovske grupu od pedesetak 'protivnika Parade ponosa', na čijem je čelu bio sveštenik i sproveo ih do raskrsnice Resavske i Bulevara kralja Aleksandra. Tu im se pridružila veća grupa momaka iz parka Tašmajdan od kojih su mnogi imali kapuljače i marame preko lica. Zatim su zasuli kamenicama pripadnike Žandarmerije koji su prolazili s druge strane. Žandarmerija u prvom trenutku nije reagovala, ali je kasnije postavila kordon ispred Ministarstva ekonomije u Bulevaru» (Vreme, 14. oktobar 2010).

po njima postavljajući policiju na tim lokacija.¹² Međutim, ministar odbrane Dragan Šutanovac izjavio je nedelju dana kasnije da, „sumnja da je država znala da će 10. oktobra biti napadnuto sedište DS, kada su meta bili predsednik Srbije Boris Tadić, Vlada Srbije i evropski put države". O samoj reakciji policije koja nije bila suviše oštra prema napadačima, Šutanovac je napomenuo: „Srbija ima dovoljno policije, ali nije imala određene ruke da reaguje represivno, nego isključivo ukoliko dođe do sukoba, zbog čega je bilo povređenih policajaca."¹³

Zoran Dragišić, docent na Fakultetu za bezbednost, ocenio je da je jasno da nema govora o spontanim izlivima bilo kakvog besa: „Napadnute su sve vrednosti na kojima društvo počiva i koje nam Ustav garantuje. Ko iza svega stoji i zašto se to događa, pitanje je pre svega za Bezbednosno-informativnu agenciju, a kako oni rade svoj posao, zaključite sami".¹⁴

Prema rečima kriminologa Dobrivoja Radovanovića, lideri desničara su poznati i nema objašnjenja za ponašanje nadležnih: «Lideri su identifikovani, u pitanju su osobe s dosijeima, i taj problem treba rešavati. Stvari su vrlo jednostavne. To zna i država, a zašto ništa ne preduzima – ne znam. Možemo samo pretpostaviti da bi bili ispostavljeni mnogi računi".

REAKCIJE PREDSTAVNIKA VLASTI I MEĐUNARODNE ZAJEDNICE NA NASILJE

Na samoj Paradi bilu su prisutni i predstavnici vlasti i neki međunarodni predstavnici u Beogradu (EU, OEBS, Savet Evrope), kao i nevladinih organizacija, koji su se obratili prisutnima. Šef delegacije EU u Srbiji Vensan Dežer izjavio je da je reč o veoma važnoj manifestaciji i podsetio da

12 Blic, 14. oktobar 2010.

13 B92, Tanjug, 21. oktobar 2010.

14 Blic, 17. oktobar 2010.

Srbija ima dobro zakonodavstvo u pogledu zaštite ljudskih prava, i prava na versko i seksualno opredeljenje. Svetozar Čiplič, ministar za ljudska prava, je istako: «Ovde smo da bismo pokazali da ne postoji nijedan problem zbog kojeg bilo koji građanin Srbije ne može da bude slobodan i iskaže svoju slobodu». Organizacije za borbu prava LGBT populacije zatražili su od Vlade izradu i implementaciju Nacionalne strategije za borbu protiv homofobije, nasilja i diskriminacije nad LGBT osobama.¹⁵ Majda Puača (Queer Beograd) je naglasila da su prvi „prajd“ 2001. godine rastruli klerofašisti, predvođeni sveštenikom Srpske pravoslavne crkve, i da za to niko nije odgovarao. Marko Karadžić, bivši državni sekretar u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava istakao je, da je ovo ipak tužan dan koji pokazuje da građani drugačije seksualne orijentacije svoja ustavna prava mogu da uživaju samo ako 5000 policajaca brine o njima.¹⁶

Predsednik Srbije Boris Tadić je povodom nereda izjavio da je “država potpuno spremna da se obračuna sa vandalima i huliganima koji ugrožavaju bezbednost građana Srbije. Obezbedićemo ostvarivanje ljudskih prava za sve bez obzira na njihovu različitost i nikakvi pokušaji da im se sloboda uskrati nasiljem neće proći”¹⁷ Vlada Srbije poručila je da se u Srbiji brani pravo na slobodno izražavanje, i da nasilje ne može biti nekažnjeno.

15 Grupa nevladinih organizacija za zaštitu ljudskih prava postavila je Vladi Srbije neka od tih pitanja. U njihovom saopštenju ona se navode: zašto branitelji ljudskih prava nisu bili zaštićeni pre održavanja Parade ponosa i kako je došlo do upada u prostorije Žena u crnom i napada na njihove aktivistkinje i aktiviste; zbog čega je Mladen Obradović iz Obraza uhapšen tek na dan održavanja Parade ponosa; zbog čega se policija u prvim satima Parade ponosa nije branila od napada huligana; da li Vlada odobrava izjave delova političke elite koji krivicu za veliki broj povređenih policajaca i ogromnu materijalnu štetu prebacuju na učesnike i organizatore parade”.

16 B92, 10. oktobar 2010.

17 Blic, 11. oktobar 2010.

Oglasili su se i državni sekretar u Ministarstvu pravde Slobodan Homen koji je podsetio da za počinjena dela sledi kazna od osam godina zatvora: «Odgovor države zbog nereda i napada na policiju i imovinu biće žestok. Čitav grad je dobro pokriven kamerama. Neki od izgreznika su već privedeni, ali se nećemo zaustaviti dok svi ne budu izvedeni pred lice pravde. Prema nekim našim prvim saznanjima, na ljude koji su se zatekli u zgradi DS-a u Krunskoj pucano je iz vatrenog oružja”¹⁸ Iz Republičkog tužilaštva, poručeno je «da će pravni poredak, javni red i mir i sigurnost građana biti sačuvani» kao i da su svi ključni incidenti snimljeni, i da će video snimci nasilja služiti kao dokaz u krivičnim postupcima koji će uslediti.¹⁹

Već istog dana čula su se različita tumačenja iz Vlade i opozicije o pozadini nereda. Generalni direktor RTS Aleksandar Tijanić je izjavio: «Plašim se samo da ovo nije generalna proba za nešto ozbiljnije».²⁰ Gradonačelnik Beograda, Dragan Đilas, povodom nereda je izjavio da je Beograd demoliran i uništen i da je policija reagovala u meri u kojoj je mogla zato što su grupe koje su razbijale grad bile veoma dobro organizovane. On je istovremeno ocenio da Parada ponosa neće doneti ništa dobro onima koji su je organizovali: «bez obzira kakva prava imaju, da ne organizuju manifestacije koje dovode do ovakvih stvari».²¹

Svetski mediji (zapadni najviše) su Paradu ponosa u Beogradu najavljevali upravo kao test spremnosti Srbije da postane otvoreno i moderno društvo i kao spremnosti Vlade da odlučnije krene ka evropskim integracijama. Britanska TV mreža BBC je istakla da je: “homoseksualnost još tabu u Srbiji” i da današnja parada predstavlja

18 Ibid.

19 Tomo Zorić, portparol Republičkog tužilaštva (B92, 10. oktobar 2010).

20 RTS, 11. oktobar 2010.

21 Blic, «Đilas: Parada neće doneti ništa dobro organizatorima» (elektronsko izdanje, 10. oktobar 2010).

test napretka zemlje “od netolerantnih i nasilnih 1990-ih godina”.²²

Portparolka visoke predstavnice Evropske unije za spoljnu politiku i bezbednost Ketrin Ešton izjavila je da su srpske vlasti podržale paradu ponosa u Beogradu i «preduzele mere da se osigura bezbednost», što EU ocenjuje kao «potvrdu slobode izražavanja» i odbacivanje svake diskriminacije.²³

Jelko Kacin, izvestilac Evropskog parlamenta za Srbiju, oštro je osudio nasilje tokom održavanja Parade ponosa, rekavši da je iz Beograda u svet poslata izrazito loša poruka, koja može negativno da utiče na odluku Holandije o daljem napretku Srbije na putu ka EU: «Poruka koja stiže iz Beograda može samo negativno da utiče na odluku holandske vlade i parlamenta o daljim koracima Srbije u evropskim integracijama».²⁴

NASILJE NA STADIONU U ĐENOVI

Samo dva dana nakon održavanja Parade ponosa srpski navijači su 12. oktobra 2010. godine organizovali sličan scenario i u Đenovi, na fudbalskoj utakmici nacionalnih timova Srbije i Italije. To nasilje je, pre svega, odraz situacije unutar Fudbalskog saveza Srbije, ali je istovremeno bila i svojevrсна poruka Vladi i svetu. Srpskoj

22 Britanski *Independent* naglasio je da je Parada održana u Beogradu pokazala da zvanični stavovi počinju da se usmeravaju na ‘pravu stranu’, samo kada je Evropa budna” dok je dopisnik Fajnenšel tajmsa iz Beograda izvestio da je srpska prestonica bila poprište najvećeg nasilja od paljenja američke ambasade u februaru 2008. godine, kada je Kosovo jednostrano proglasilo nezavisnost.

23 Beta, 11. oktobar 2010. Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u Beogradu pozdravila je profesionalizam i uzdržanost koju su MUP Srbije, policijske službe pokazale 10. oktobra: «Učesnici Parade ponosa uživaju ista prava izražavanja, okupljanja i slobode od bilo kakve diskriminacije, kao i svi drugi građani Srbije, i ohrabreni smo činjenicom da im je omogućeno da uživaju ta prava» (RTS, 11. oktobar 2010).

24 RTS, 11. oktobar 2010.

vladi je to bila poruka da ne kontroliše grupe koje su sposobne da „izvezu“ vešto organizovano nasilja preko granica.

Fudbalska utakmica - kvalifikacija za Evropsko prvenstvo između Italije i Srbije je odmah bila prekinuta. Navijači iz Srbije su pre početka utakmice napali golmana reprezentacije Vladimira Stojkovića. Prema informacijama RTVB92, navijači su organizovano krenuli iz Beograda, a stigli su do autobusa s reprezentativcima neposredno pred polazak fudbalera na stadion. Njih 30 su došli do autobusa sa igračima, 5-6 ih je ušlo unutra i ubacilo baklju, napalo golmana. Ostali igrači su ih zaustavili. Posle sukoba sa italijanskom policijom na ulicama Đenove navijači su nastavili sa divljanjem na tribinama. U rukama su imali testere i šipke, a nosili su i transparent „Kosovo je Srbija“. Meč je najpre kasnio, a zatim je i prekinut nakon 7 minuta igre.

Incident je na stadionu u Đenovi izazvala grupa navijača na čelu sa Ivanom Bogdanovim za koga se pretpostvalja da je vođa nereda. Međutim, da li je Bogdanov sa upadljivo nacističkim nastupom (oznake na odeći, slika lobanje, tetovaža sa brojem 28 koja označava neonacističku grupu *Blood and Honour*, salutiranje) samo vođa ili i organizator nereda još uvek nije razjašnjeno.

Bogdanov je inače jedan od vođa navijača *Ultra boys*, ekstremne navijačke grupe FK „Crvena zvezda“. Republički javni tužilac Slobodan Radovanović još je u oktobru 2009, izdvojio podgrupe navijača Crvene zvezde, Partizana i Rada koje su registrovane u MUP i podneo Ustavnom

sudu zahtev za njihovu zabranu. On je navijačkim podgrupama, koje su vršile krivična dela, označio Ultra bojs, Belgrejd bojs, Alkatraz, Anti Romi, Ludaci Padinska Skela, ocenivši da ih ima nekoliko desetina. Radovanović je tada istakao da postoji visok stepen odlučnosti svih državnih organa da se nasilju u sportu suprotstave na najefikasniji način, a prvi korak je ukidanje podgrupa i zabrana najekstremnijim pripadnicima prisustva na utakmicama. Postupak je još pred Ustavnim sudom.

Iste večeri, nakon nereda, italijanska policija uhapsila je 19 ekstremnih navijača, među kojima i Ivana Bogdanova.²⁵ Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije ponudilo je pomoć policiji Italije i iz Ministarstva je saopšteno da policija i dočekuje na granicama navijačke grupe i proverava da li među njima ima onih koji su učestvovali u neredima. Ministar Ivica Dačić izjavio je da policija sa nadležnim tužilaštvom ispituje sve u vezi sa pozadinom dešavanja u Đenovi kao i detalje o finansiranju grupa huligana.²⁶

Prema pisanju lista *Politika*, većina navijača je „prema informacijama iz policije“ na utakmicu u Đenovu otputovala individualno, osim nekih grupa koje su organizovano otišle iz Kragujevca, Valjeva i Niša. O njima su „uredno dostavljeni podaci italijanskoj policiji“, a iz MUP je saopšteno da ih italijanske kolege nisu kontaktirale u

25 „Vođa ekstremnih navijača iz Srbije Ivan Bogdanov, saslušan je pred sudom u Đenovi, gde je rekao da su neredi na stadionu bili usmereni protiv Fudbalskog saveza Srbije, koji, prema njegovim rečima, ne dozvoljava igračima Crvene zvezde da igraju u reprezentaciji. On je još jednom ponovio izvinjenje Italiji zbog nereda, ispričavši da je u Đenovu došao dan pre utakmice i da je tokom sukoba izgubio kontrolu nad situacijom (Tanjug).

26 Prema informacijama od 6. novembra, sud u Đenovi odbacio je zahtev za puštanje na slobodu četvorice od osam srpskih navijača koji su uhapšeni posle nereda na utakmici Srbija-Italija. Advokati su molbu za puštanje na slobodu podneli prošle nedelje, a četvorica pomenutih navijača su optužena za pružanje otpora službenom licu.

vezi sa organizovanim dolaskom navijača iako je to uobičajeno.²⁷

Slične izjave o odgovornosti italijanske policije mogle su se čuti i od samog ministra: „Ministar unutrašnjih poslova Srbije Ivica Dačić potvrdio je da je italijanska policija napravila veliki propust jer nije sprečila napad na gostujuću reprezentaciju u Đenovi, niti nereda na utakmici“²⁸

Politika tvrdi (iz izvora bliskih vlasti) da je organizacija nasilja u Đenovi plaćena novcem „osumnjičenog za šverc kokaina i pranje novca“, a istraga vodi ka vođi jednog „kriminalnog klana“. Prema toj verziji „više od 200.000 eura je bilo plaćeno za više od 60 huligana, za organizaciju, put, opremanje i izazivanje nereda“. Druga verzija o kojoj takođe piše *Politika*, tumači nereda kao posledicu stanja u Fudbalskom savezu Srbije.²⁹

Boris Tadić je kazao da „nijednog trenutka ne smemo zaboraviti da organizovani kriminal koristi ekstremne navijačke grupe za destabilizovanje države koja mafijaške šefove tera u zatvor. U toj borbi Srbija će bez sumnje pobediti.“³⁰

Analitičar Zoran Dragišić ocenio je da postoji upravljanje tim ekstremnim grupama: „Veze službi zaduženih za bezbednost države i ekstremnih navijačkih grupa postoje još od sredine prošlog veka“³¹ Navodi da se nasilje tokom Parade ponosa i nereda u Đenovi, desilo da bi „parapolitičko podzemlje“ poslalo poruku vlastima i da treba istražiti izvor finansiranja tih grupa. Ali ne misli da novac za njih potiče od jednog od vođa kriminalnog klana, Darka Šarića.

27 *Politika*, 14. oktobar 2010.

28 „Intervencija italijanske policije mogla je da bude mnogo bolja. Nije trebalo dozvoliti da se na stadion ulazi sa raznim priručnim sredstvima“ (*Politika*, 14. oktobar 2010).

29 *Politika*, 16. oktobar 2010.

30 *Press*, 17. oktobar 2010.

31 „Dragišić: Parapolitičko podzemlje poslalo poruku vlastima“, 18. oktobar 2010 (<http://www.vesti-online.com>)

Sa druge strane, predsednica Saveta za borbu protiv korupcija, Verica Barać, smatra da je Homenova tvrdnja delimično tačna - reč je o sprezi tajkuna, političkih partija i kriminala koja ne dozvoljava da se formiraju državne institucije: "Ti neredi pokazuju da su domaće institucije problematične i da ne rade u skladu sa zakonom, već pod pritiskom, pa posle decenije od promena nema izvesnosti da se mogu stabilizovati i poštovati. Dokaz mojih tvrdnji je i gašenje antimonopolske komisije".³²

Najžešću kritiku sprege politike i fudbala dao je Milan Krkobabić, zamenik gradonačelnika Beograda: „Političari, pre nego što zaustite da bilo šta kažete o nasilju i o huliganima, napustite uprave klubova! Lišite ih svoje zaštite! Da nije uvredljivo, bilo bi smešno, uporno licemerno lamentiranje političkih partija nad Beogradom i huliganima, i sve to dok čelni ljudi upravo tih istih partija sede u upravama klubova i direktno koče promenu zakona“.

Ministar unutrašnjih poslova Srbije Ivica Dačić izjavio je da će se srpska vlada obračunati sa ekstremno desničarskim grupama, koje pokušavaju da destabilizuju vlast u zemlji, i da njihova snaga nije dovoljno velika da ugrozi državni poredak. Dačić je u intervjuu američkoj agenciji Asošiejted pres rekao da oni koji su protestovali protiv gej parade u Beogradu i navijači koji su prekinuli fudbalsku utakmicu protiv Italije u Đenovi, pripadaju istim ekstremističkim grupama.

32 Barać smatra i da novi sastav antimonopolske komisije nije izabran u parlamentu, već pod pritiskom tajkuna: „U tu komisiju je sada ušla profesorka Pravnog fakulteta koja je u vreme kada je antimonopolska komisija ustanovila monopol 'Delte' po preuzimanju lanca 'C market' bila jedan od autora studije kojom se dokazuje da Miškovićeva kompanija nije monopolista" ("Tajkuni i kriminalci vladaju Srbijom", 19. oktobar 2010, <http://www.vesti-online.com>).

POLITIČKA POZADINA

O političkoj pozadini priprema za razbijanje gej parade iznete su brojne tvrdnje. Nesumnjiva je ideološka podrška Srpske pravoslavne crkve, stranaka DSS, SNS, SRS, NS, listova *Pečat*, elektonskog izdanja NSPM, pojedinih tabloida, analitičara bliskih opoziciji³³. Reč je o istom scenariju koji je 2008. godine doveo do paljenja američke ambasade, a 2009. do smrti Brisa Tatona. Odgovore na pitanja zašto nema napšenja Ratka Mladića i kome odgovara usporavanje evropskih integracija i urušavanje institucija, treba tražiti u pozadini ovih incidenata.³⁴

33 Nova srpska politička misao i list *Pečat* vrlo često prenose iste tektove. Oni su uglavnom prepuni neistina, zastarelih teorija i poziva na nasilje. Prenosimo citat: «Sa stanovišta opstanka čoveka kao vrste, a time i ljudskog društva uopšte, ali i obaveza koje imamo kao moralna bića, neprihvatljiv je svet u kome bi svi ili većina bili homoseksualci, bez obzira na koji način se do takvog sveta došlo ... Prava drugih manjina nisu samo manjinska, već i ljudska, dok je pravo homoseksualaca na takvo seksualno opredeljenje samo manjinsko, a ne ljudsko, jer se sa stanovišta ljudskog roda ono ne može opravdati. Ono je opravdano i može se tolerisati samo dotle dok je opredeljenje manjine; onog trenutka kada gej-pokret počne da promovise homoseksualnost kao načelno neproblematičan stav, takva pretenzija mora biti osporena, a eventualno postajanje homoseksualnosti društveno preovlađujućom, suzbijeno» (NSPM, Homoseksualnost i "Parada ponosa" – pogled sleva (I)).

34 Indikativan je primer ubijenih vojnika u kasarni Topčider i kasarni Leskovac 2004 -2005 : «U kasarnama u Leskovcu je u periodu 2004 -2005, troje vojnika je navodno izvršilo samoubistvo. CEAS je o tim slučajevima naširoko pisao u izveštaju. Za sva tri predmeta u okviru slučaja Leskovac, jasno je da su tvrdnje da su se sami ubili više nego nategnute. Nikad nisu saslušani veštaci koji su radili obdukcije i ekshumacije. Vojnik Ivanović se za života hvalio da je vozio Mladića i sadašnjeg zamenika načelnika GŠ VS Mladena Ćirovića. To niko nikad nije ni demantovao ni ispitao, niti saslušao oca pokojnog Srđana Ivanovića koji to uporno ponavlja i dokazuje. Niko nikad nije saslušao Srđanove drugove iz vojske i najgore- niko nije odgovarao ni za Topčider ni za ova ubistva. Makar za nesumnjive organizacione propuste. Država ni ne pokušava da se sa tim izbori, što nam govori da ima neki dil sa tim strukturama. To je poražavajuće (Jelena Milić, CEAS, Monitor online «Treniranje puča», 22. oktobar 2010).

Ideologija ultradesničarskih i fašističkih organizacija u Srbiji se svodi na elemente klasičnog fašizma (antijevrejsvo, antikomunizam, rasizam, mržnja prema Romima, drugim etničkim narodima), ali i u većini slučajeva obuhvata glorifikovanje ratnih zločinaca, promociju četništva, Dimitrija Ljotića i Srpske pravoslavne crkve. Njihova misija se onda vidi kao borba protiv „neprijatelja srpskog naroda“: manjina („sekti“, tj. malih verskih zajednica - specifično kod Obraza; etničkih manjina i zagovornika kosmopolitizma - kod svih), borbu protiv „kulture smrti“ (tj. LGBT prava - kod Dveri i svih ostalih), borbu protiv osoba koje su zagovornici univerzalnih ljudskih prava (viđenih u domaćim NVO i medijskoj kući B92 - kod svih) itd.

Ponašanje celokupne javnosti u vezi sa Paradom, kao i kulminacija stavova uoči i nakon održavanja povorke, ukazuju na zaključak koji je karakterističan za slične situacije širom sveta - da gej parade u svetu uvek služe ujedinjenu desničarskih snaga u zemlji. Njihove osnovne teze o uzrocima nasilja su: odgovornost se pripisuje organizatorima parade; vlast je kriva za nasilje; reč je o deci i mladima, a ne o klerofašistima.

Najveće opozicione partije su odgovornost za nasilje prebacile na vlast već samim tim što su dozvolile organizovanje parade. Isticana je i teza o udvorištu Evropskoj uniji, zloupotrebi volje građana. Srpska napredna stranka (SNS) je osudila nasilje, ali ističe da odgovornost za incidente snosi i vlast koja je kriva što je proizvela ogroman broj nezadovoljnih ljudi u Srbiji. U NS se slažu da je vlast odgovorna i plaše se da ovi događaji mogu biti iskorišćeni kao alibi za obračun sa neistomišljenicima. Aleksandar Vučić je na konferenciji za novinare u Beogradu rekao da „ti mladi ljudi“ žele promene „u ovoj zemlji“, jer nemaju nikakvu perspektivu.

Ističići u prvi plan nezadovoljstvo mladih ljudi, jer nemaju perspektivu je pokušaj skretanja pažnja sa suštine. Reč je o infantilizaciji

ozbiljnih političkih sukoba i namera da se prebacivanjem isključive odgovornosti na same izvršioce nasilja koji jesu mahom maloletna lica, aboliraju planeri nasilja.

Članovi SNP Naši 1389 su u Šapcu, tokom noći 28. oktobra 2010, oskrnavili Šabačku sinagogu, u ulici Vlade Jovanovića. Sa zgrade su uklonjeni svi jevrejski simboli, kao i spomen ploča koja služi kao podsećanje na šabačku jevrejsku zajednicu. Zgrada je izgraftirana natpisima „SNP1389“ i „SRBIJA SRBIMA“.

REAKCIJE DESNICE

Nacionalistički blok je jasno stao u odbranu nasilnika i njihovog rušilačkog divljanja na ulicama Beograda. Njihovi mediji su redom komentarisali odgovornost vlade, za nasilje, opravdavajući nasilje kao izraz nezadovoljstva stanjem u zemlji i slično. Slobodan Antonić kao stalni komentator nedeljnika Pečat se obrušio na vladu i predsednika Republike Borisa Tadića i njegovu „kapitulaciju pred Eštonkom“. Tom kapitulacijom, kako ističe, Srbija je od države postala vazalna teritorija. Optužio je „Tadića i društvo da su postali nasilnici, koji nasuprot volji naroda upravljaju ovom zemljom. Oni su sasvim prestali da budu odgovorni nama i počeli sasvim da odgovaraju nekom drugom“.³⁵

Uredništvo *Pečata* takođe ističe da je odgovornost za nemire u srpskom društvu na onima koji su želeli da na silu organizuju gej paradu, protiv volje većina naroda: „Ovo je bilo dalje ponižavanje i rastakanje države Srbije, i neko za to mora da odgovara. A to je nesumnjivo aktuelni režim!“

Na socijalnoj mreži Facebook su se umnožile brojne hejt grupe koje pozivaju na linč učesnika Povorke (mnoge od njih broje i više od 10.000 članova). Branko Stamenković, rukovodilac

Odeljenja za visokotehnološki kriminal Višeg javnog tužilaštva u Beogradu, kaže da MUP utvrđuje činjenično stanje na različitim internet prezentacijama. Objašnjava da su „do sada od policije dobili nekoliko izveštaja koji govore o kojim licima i krivičnim delima se radi. Poslednje što je ušlo u proceduru jeste identifikacija okrivljenog Andreja Hadži Milića. Pretio je da će 10. oktobra napasti policajce i državne institucije. Saslušan je i određen mu je pritvor“.

Registrovane klerofašističke organizacije, Obraz, NAŠI i SNP 1389 (sada ujedinjeni u «SNP NAŠI 1389»), istrajno su pozivali na razbijanje gej parade. Od dana kada je najvaljena, sve do dana održanja, objavljivane su pretnje - na sajtu ovog pokreta. Pokret NAŠI - 1389 je isto tako bio aktivan i na ulicama Beograda i širom Srbije. MUP je najavio da će sve pretnje biti blagovremeno sankcionisane. Lideri ovog pokreta, poznati javnosti, citirani u medijima i dostupni nadležnim organima uhapšeni su pre odražavanja same parade.

PODRŠKA SPC DESNIČARSKIM GRUPAMA

Uloga SPC nije bila samo ideološka. Sociolog religije Mirko Đorđević izjavio je da odgovornost SPC za nasilje na ulicama postoji, jer se crkva nikad nije jasno distancirala od ekstremističkih organizacija: „Među huliganima su se mogla videti i sveštena lica. Najupadljiviji je bio Dragan Davidović, bivši monah Antonije iz Crne Reke. Iako

nije više monah, i dalje nosi mantiju, on je deo struje koja podržava sklonjenog vladiku Artemija. U crkvi ima nekoliko struja i puno je otpora patrijarhovim stavovima“.³⁶

Nesumnjivo je da je govor Amfilohija Radovića, pre održavanja skupa, bio puna podršku i podsticaj hrišćanskim vernicima koji su bili na ulicama dan uoči 10. oktobra. O direktnoj vezi SPC i klerofašističke organizacije Obraz, kao i njihovoj zajedničkoj umešanosti u neredu 10. oktobra, svedoči izjava lidera Obraza za emisiju Insajder TVB92, pod nazivom „Nasilje uz blagoslov“. On je izjavio da se delatnost ove organizacije ne dešava bez podrške SPC.³⁷

Neki drugi izvori daju precizniju sliku o učešću sveštenih lica u neredima: „Crkva Svetog Marka je otvorila svoja vrata za batinaše koji bi bežali od žandarmerije i oni su u nju po potrebi ulazili. Moj lični utisak je da je crkva Svetog Marka juče služila kao neka vrsta štaba.“³⁸

Jovan Bajford, socijalni psiholog na engleskom Otvorenom univerzitetu, tvrdi da je „Obraz“ „nastao u okviru pravoslavne misionarske škole tokom devedesetih godina, kao i da su sa članovima „Obraza“ povremeno saradivali predstavnici Demokratske stranke Srbije.“³⁹

U medijima se otvorila i polemika o finansiranju ovih organizacija. „Naši izvori ne isključuju mogućnost da 'Obraz' ima materijalnu podršku srodnih ekstremnih organizacija, i to iz Rusije.“⁴⁰

36 B92, 13. oktobar 2010.

37 B92, Insajder, 15. novembar 2010.

38 Radio Slobodna Evropa, 11. oktobar 2010 (http://www.slobodnaevropa.org/content/Dan_posle_ulicnog_rata_Flert_sa_ekstremnom_desnicom_/2187475.html).

39 B92, Insajder, 15. novembar 2010.

40 Tanjug, 13. oktobar 2010. Prema dosadašnjim saznanjima istražnih organa, „Obraz“ i Obradović ranije nisu dobijali znatnije sume novca. Međutim, u poslednje vreme, uoči nereda, došlo je do značajnijeg priliva sredstava toj organizaciji, sumnjaju u tužilaštvu.

ULOGA RUSKIH DESNIČARSKIH GRUPA

Povezanost ruske i srpske desnice je važna pozadina svake nasilne akcije u Srbiji. O saradnji profašističkih organizacija iz Srbije i Rusije postoje dokazi koji dolaze upravo iz tih organizacija. Helsinški odbor za ljudska prava objavio je krajem 2009, sledeće: «Pripadnici klerofašističke organizacije *Obraz*, koja nesmetano deluje od 1992. godine, i Srpskog narodnog pokreta 1389, održavaju bliske kontakte sa ruskim fašističkim organizacijama kao što su ruski *Obraz* i ruski Nacionalni stroj. Obe organizacije se često kvalifikuju kao „patriotske“.⁴¹ Ne krije se i podrška i prisustvo ruskog ambasadora u Srbiji Aleksandra Konuzina na manifestacijama „Obraza“.

Rusija je do sada zabranila više od 160 različitih geje manifestacija, a protiv sličnih dešavanja bio je i gradonačelnik Moskve Jurij Luškov koji je sprečio održavanje parade u Moskvi. Imao je podršku ekstremnih nacionalističkih organizacija (neke od ruskih desničarskih organizacija: „Velika Rusija“, „Pokret protiv ilegalne imigracije“, „Severno bratstvo“, „Nacionalna boljševička partija“). Razbijanje ovogodišnjeg geje protesta od strane policije kao i hapšenje više od 20 aktivista svedoči o porastu nacionalizma, kao i o podudarnosti sa nekim retrogradnim stavovima ruske vlade.

Blic je objavio informaciju da će srpsko tužilaštvo uskoro pokrenuti istragu o tome ko finansira „Obraz“ i slične organizacije: „Čelu Srbiju su oblepili plakatima, a to dosta košta. U neredima u nedelju angažovali su motocikliste koji su snimali policiju, a koristili su i druge metode rada za koje je potreban novac, to jest materijalna podrška. Sve to dosta košta i biće ispitano odakle novac jer su među uhapšenima maloletnici ili

41 <http://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/HB-Br52.pdf>.

mlađe punoletne osobe bez stalnih primanja - kažu u tužilaštvu”.⁴²

Istraživač neonacističkih pokreta i aktivnosti u zemljama Srednje i Jugoistočne Europe, između ostalog, i srpske scene, Gregor Mejer, ističe: “U mnogo slučajeva ekstremna je desnica uspešna, jer joj se nitko ne protivi. Jer, ako je većina društva apatična, onda će idioti sve nadglasati, pa će ‘normalni’ ljudi početi slijediti idiote. No treba imati na umu i to da ekstremna desnica ima najviše uspeha kad vladajuća politička kasta izgubi kredibilitet, kad postane korumpirana i cinična. Tada je desnim ekstremistima vrlo lako uvjeriti dio ljudi da je njihova politika pravo ‘rješenje’».⁴³

Za socijalni bekraund ovih pokreta može se reći da je posledica ekonomske krize. Američka agencija za strateška istraživanja Stratfor, ocenjuje da postoji opasnost, da umesto jačanja institucija, političke snage pribegnu kompromisima: «Privreda je pred kolapsom. Prosečna plata je sada niža nego u susednoj Albaniji, koja je za Srbe sinonim za kolaps civilizacije. To je ono što je pogodno tlo za ekstremizam. Najveća opasnost za Srbiju nije urušavanje države, nego mogućnost da neke političke snage u zemlji čvrsto odluče da je jednostavnije napraviti kompromis sa ekstremistima nego nastaviti mukotrpan put na jačanju države uprkos međunarodnim i domaćim preprekama».⁴⁴

IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA

Jedan od prvih poteza Vlade bila je izmena zakona. Slobodan Homen je u decembru 2009. godine naveo da je borba protiv nasilja i huligana apsolutni prioritet Vlade Srbije i da su usvojeni predlozi izmena Zakona o sprečavanju nasilja na sportskim terenima, Zakona o prekršajima i

42 Blic, 14. oktobar 2010.

43 <http://globus.jutarnji.hr/hrvatska/hrvatski-neonacisti-su-tigrovi-od-papira?onepage=1>.

44 Blic, 17. oktobar 2010.

Krivičnog zakonika, koji predviđaju pooštavanje kaznene politike i ubrzanje sudskih postupaka. Prema tim izmenama Krivičnog zakonika, za krivična dela počinjena u grupi predviđene su kazne od dve do osam, a za kolovođu od tri do 12 godina zatvora. Takođe, klubovi će morati da o svom trošku kupe opremu i omoguće video-nadzor na stadionima koji će u svakom trenutku biti dostupan policiji i tužilaštvu.

Najnovije izmene Krivičnog zakonika sa amndamnima LDP, usvojene su po hitnom postupku. Njima se predviđa da maksimalno trajanje pritvora u skraćenom postupku bude 30, umesto dosadašnjih osam dana. Za izmene je glasalo 130 poslanika.

Ministarka pravde Snežana Malović je naglasila da država neće tolerisati nikakav oblik nasilja i da će odlučno reagovati i nastaviti efikasnu borbu protiv nasilja na svim javnim skupovima i sportskim priredbama. Malovićeva je rekla da su izmene Zakona predložene po hitnom postupku kako bi se izbegle dalje štetne posledice po bezbednost zemlje, rad državnih organa i ostvarivanje prava građana.

U toku poslaničke rasprave o ovim izmenama, predsednik Lige socijaldemokrata Vojvodine, Nenad Čanak, izrazio je mišljenje da se ne treba baviti egzekutorima, odnosno huliganima, već se moraju otkriti nalogodavci, ideolozi i finansijeri.⁴⁵ Portparolka Demokratske stranke Jelena Trivan rekla je da izmene Zakonika o krivičnom postupku mogu da doprinesu borbi protiv organizovanog kriminala, ali i borbi protiv nasilja na stadionima i na ulicama. Kako je Trivanova objasnila, bitno je da se tužilaštvu i policiji omogući duži vremenski rok za istragu, pogotovo što se tu ne radi o pojedincima već o organizovanoj grupi, koja tako mora biti tretirana, odnosno da bi se otkrilo ko su njihovi finansijeri i

45 "Skupština Srbije o izmenama Krivičnog zakonika", 20. oktobar 2010, izvor http://glassrbije.org/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1

nalogodavci.⁴⁶ Poslanik Srpske radikalne stranke Aleksandar Martinović smatra da su predložene izmene Zakonika rigorozne, jer se problem sa huliganima, ekstremnim grupama i pojedinim NVO ne može rešiti pojačavanjem državne represije: „U izveštaju Evropske komisije o stanju u Srbiji za 2010. god. nigde nećete naći da su suštinski problem države navijači i huligani već visok stepen korupcije, to što nije donet zakon o restituciji imovine, a ni hvatanje dva preostala haška optuženika nisu glavni problem u evropskim integracijama Srbije“.⁴⁷

Šef Poslaničke grupe Nove Srbije Velimir Ilić predložio je, tokom rasprave da predstavnici parlamentarnih stranaka posete osobe pritvorene u neredima 10. oktobra: „Ministarka pravde Snežana Malović prihvatila je naš predlog da se poseti zatvor i omladina uhapšena 10. oktobra i da se vidi u kakvom su stanju i kakav je tretman prema njima“. Prema Iliću „roditelji brinu za decu, ne mogu da ih nađu, i da se informišu šta je sa njima“.⁴⁸

Izmene i dopune zakona stupile su na snagu istog dana kada je održan fudbalski derbi između Crvene zvezde i Partizana. Derbi je bio ocenjen kao skup visokog rizika. Bezbednosne mere su bile na najvišem mogućem nivou, sa 5000 policajaca. Utakmica je protekla bez incidenata. Narušavanja javnog reda i mira nije bilo, jer je policija uoči početka utakmice pronašla više kontejnera punih kamenica i u Policijsku upravu Beograd dovela 34 osobe za koje utvrđuje eventualnu odgovornost. Ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić izrazio je zadovoljstvo što je derbi protekao bez incidenata i ocenio ispravnom odluku da utakmica ne bude odložena kako je prvobitno bilo najavljivano.⁴⁹

46 Ibid.

47 Ibid.

48 Blic, 22. oktobar 2010 (elektronsko izdanje).

49 Blic, 24. oktobar 2010.

ZAKLJUČAK

Kultura nasilja karakteriše javnu i društvenu scenu više decenija i posledica je ratne politike iz devedesetih godina prošlog veka, nekažnjivosti i nespremnosti za distanciranje od te politike.

Nasilje prema neistomišljenicama i reformskim snagama u društvu bilo je prevlađujuće sve dok je političkom scenom dominirala politička orijentacija koju simboliše Vojislav Koštunica lično, zatim partije desnog spektra i neformalne strukture i institucije koje imaju ključnu ulogu u formulisanju srpskog nacionalnog interesa.

Država, odnosno, aktuelna vlast došla je na udar ovih snaga kada je napravila zaokret u spoljnoj i unutrašnjoj politici. Taj zaokret ogleda se u podnošenju kandidature Srbije za članstvo u EU, kao i zajedničkoj rezoluciji o Kosovu EU i Srbije u Generalnoj skupštini UN. Mišljenje Međunarodnog suda pravde o nezavisnosti Kosova bio je ključni trenutak koji je Srbiju okrenuo ka EU.

Još uvek fragilni konsenzus o proevropskoj orijentaciji je na udaru srpske desnice uz veliku podršku ruske desnice. Zato je neophodna podrška vladinoj orijentaciji kako EU tako i ostalih međunarodnih organizacija.

Međunarodna zajednica treba da podrži i autentičnu proevropsku orijentaciju unutar društva (civilni sektor), kako bi se ojačao njen uticaj i podrška proevropskoj orijentaciji.

Nasilje koje se učestalo manifestuje u Srbiji je ozbiljno upozorenje Vladi, društvu, ali i međunarodnoj zajednici da je frustracija društva ogromna i da su poruke koje se šalju sa takvih manifestacija radikalne i antievropske. To nalaže ozbiljno bavljenje vrednosnim sistemom društva, radikalnu reformu sistema obrazovanja i aktivno učešće medija u promovisanju novog sistema vrednosti.